

**Člověk, média a elektronická kultura : výbor
z díla / Marshall McLuhan. – Brno : JOTA,
2000. – 417 s.
ISBN 80-7217-128-3**

Jedno z tajemství kybernetiky spočívá v tom, že je neustále stavěna před úkol napodobovat vědomí.

McLuhan 1966

Marshall McLuhan je bezesporu diskutovaným odborníkem, kterého si přivlastňuje celá řada oborů, mezi nimi částečně i informační a knihovní věda, která s médii pracuje podobně jako jiné obory. McLuhan je uznáván však spíše za hranicemi, ale český čtenář neměl dosud přílišnou možnost se seznámit s jeho dílem ve větším komplexu. Dílo „Jak rozumět médiím“ vydané začátkem 90. let v Odeonu je nedostatečné pro pochopení jeho myšlenkových procesů a zároveň však jediné, co v českém jazyce vyšlo (bohužel v tuto chvíli nevím, zda slovenští kolegové vydali více jeho děl). McLuhan, narozený v roce 1911 v kanadském Edmontonu, člověk nadaný studiem literatury, dosáhl především světového věhlasu výzkumy o vlivu masmédií na myšlení, sociální chování a kulturu. McLuhan, obdivně i hanlivě nazývaný „apologetem elektronické kultury“ bystře definoval povahu a funkci médií a ve svých pozorováních a úvahách se zaměřoval na začínající elektronickou komunikaci. Jistě by měl co říci i dnes, kdyby se dožil tak nevídaného rozmachu internetu (zemřel v roce 1980), avšak jeho postřehy kolem jiných elektronických médií jsou nadčasové a mnohdy přenositelné do dnešních dnů, přes celá 80. a 90. léta, kdy již nežil, a tedy i do prostředí internetovské komunikace (tady doporučuji doplnkově jiné dílo, které na sklonku loňského roku 2000 vyšlo v nakladatelství Karolinum, a to Pierre Lévy: „Kyberkultura“). McLuhan je autorem mnoha studií a statí a je zásluhou nakladatele, že čeští čtenáři, mediální odborníci, knihovníci a informační pracovníci, učitelé a studenti i běžní zájemci o svět médií se mohou seznámit s dobře provedeným výběrem z díla. Protože nevlastním ve své knihovně dílo „Jak rozumět médiím“, je škoda, že nakladatel nechtěl být redundantní a toto dílo nezahrnul do výboru, anebo aspoň jeho části. V tomto případě by mu byla redundance jistě odpuštěna. S vydáním takového autora jsou spojeny jistě i komerční těžkosti, a proto zásluhu o vydání v českém jazyce má i nadace Open Society Fund v Praze a CEU Press v Budapešti a jistý podíl má i Ministerstvo kultury ČR.

Richard Papík

**Právní úprava ochrany osobních údajů v ČR :
znění zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně
osobních údajů a změně některých zákonů :
vybrané předpisy EU / Pavel Mates, Karel
Neuwirt. – Praha : IFEC s.r.o., 2000. – 116 s.**

S prvním dnem měsíce prosince 2000 nabyl účinnosti zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a změně některých zákonů jako celek. Zákon schválený Parlamentem České republiky 4. dubna 2000 sice vstoupil v platnost již 1. června 2000, ale s výjimkou několika důležitých ustanovení § 16, 17, a 35 (viz znění § 51 účinnost), které nabyly účinnosti až dnem 1. prosince 2000. Jde o zákon, který má dosah na řadu odvětví a oblastí veřejného života v naší republice a pochopitelně nevynechává ani veřejné knihovny.

Již jména autorů příručky Právní úprava ochrany osobních údajů v ČR jsou dokladem, že se vysvětlení a přiblížení znění tohoto zákona ujali zasvěcení odborníci. Samotný zákon je důležitý z několika hledisek, mezi nimi i tím, že se v oblasti právní úpravy ochrany osobních údajů přibližuje právo České republiky evropským trendům.

Zákon č. 101/2000 Sb. představuje rozsahem nevelké dílo. Jednotlivé paragrafy jsou doplněny příslušnými částmi důvodové zprávy k tomuto zákonu. Ovšem největší předností je, že je autoři opatřili tzv. Poznámkou, zahrnující jejich právní vysvětlení, upřesnění nebo odkaz na text jednotlivých paragrafů. Již od úvodních ustanovení – § 1 Předmět úpravy – má uživatel příručky možnost využít těchto poznámek k pochopení účelu a významu textu a rozšířit si dosavadní vědomosti o další důležité informace, viz zmíněný § 1 – ochrana osobních údajů je součástí práva na soukromí – s odkazem na Listinu základních práv a svobod, čl. 10, ale i v souladu s evropským právem – podle čl. 8 Úmluvy Rady Evropy o ochraně lidských práv a svobod.

Významem jednotlivých paragrafů se řídí i rozsah odpovídajících poznámek. Dovolím si upozornit na zvlášť významnou a mnohdy i po stránce výkladu problematickou část zákona č. 101/2000 Sb. – § 3 Působnost zákona, ale především zdůrazňuji znění § 4 Vymezení pojmů. Kvalitně rozpracovaná poznámková část přináší v tomto definičním paragrafu vymezení některých základních pojmů uvedených v zákoně. Dovolím si citovat z textu Poznámky ze strany 10: „Jde především o pojem osobní údaj, jímž je každý údaj, který se týká určeného nebo určitého subjektu, kterým může být výlučně fyzická osoba a to ta, k níž se osobní údaje vztahují. K určení subjektu údajů může postačit někdy jeden znak, obvykle je však třeba těchto znaků více“... A ještě dále ... „Zdůraznit je třeba, že osobním údajem nemusí být bez dalšího jméno a příjmení a to dokonce ve spojení s adresou.... naproti tomu je vždy osobním údajem spojení jména, příjmení a rodného čísla, protože na jejich základě lze vždy fyzickou osobu identifikovat.“ Jde pro uživatele o velmi cenné informace, které jim mohou pomoci v orientaci, která osobní data jsou rozhodující při nezaměnitelné identifikaci fyzic-

ké osoby (u veřejných knihoven zvláště v případě registrace čtenářů, vystavování čtenářských, případně uživatelských průkazů, využívání internetu aj.).

Čtenáři této části příručky jistě uvítají údaje o samotném Úřadu pro ochranu osobních údajů (byl založen v červenci roku 2000), jeho struktuře a kontrolní činnosti, kterou vykonává (<http://www.uood.cz>). Rovněž je přínosné všimnout si i výkladu uvedeného v poznámkách k textu Hlavy VII. Sankce § 44 Přestupky, ale i dalších paragrafů, např. § 45 Pořádková pokuta (jde o podmínky, za kterých může úřad uložit pořádkovou pokutu fyzické i právnické osobě). Z tohoto hlediska je rovněž zajímavý obsah § 46 Pokuty správcům a zpracovatelům (v případě opakování porušení povinností správce a zpracovatele osobních údajů spadá rozhodnutí o těchto deliktech do režimu správního řádu).

Nelze opomenout ani výklad § 47 Opatření pro přechodné období, který obsahuje důležité informace týkající se oznamovací povinnosti pro jednotlivé subjekty zpracovávající osobní údaje (tato povinnost nabyla účinnosti od 1. prosince 2000) a zároveň i pokyn pro dosavadní zpracovatele osobních údajů, kteří jako subjekt vykonávali tuto činnost ještě před existencí zákona č. 101/2000 Sb. a rovněž před nabytím jeho právní platnosti. Pro všechny tyto subjekty platí následující ustanovení – musí dojít ke sladění jejich činnosti do 1 roku od účinnosti zákona č. 101/2000 Sb., tedy nejpozději do 31. května 2000. Část věnovaná zákonu č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a změně některých zákonů je nejdůležitější částí příručky.

Součástí publikace je též Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46 ES ze dne 24. října 1995, která informuje o požadavcích Evropské unie na ochranu fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a s volným pohybem těchto údajů. Dalším evropským právním předpisem vztahujícím se na ochranu fyzických osob z hlediska zpracování osobních dat je již starší právní úprava z roku 1981. Jde o Úmluvu o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat č.108 (podotýkám, že úmluva č. 108 byla přijata členskými státy Rady Evropy ve Štrasburku 28. ledna 1981).

Výše uvedené evropské právní předpisy upravující ochranu osobních dat ještě doplňuje předpis nižší právní síly – jde o Doporučení Č.R. (87) 15 Výboru Ministrů členským státům o úpravě a používání osobních dat v policejním sektoru. Zdůrazňuji, že v tomto případě je právní předpis Rady Evropy uveden v neoficiálním překladu. Tento předpis upravuje dosti žhavou oblast využívání osobních dat při automatizovaném zpracování v policejním sektoru. Snahou odborníků – tvůrců tohoto doporučení bylo sladit zájem společnosti zaměřený na prevenci, ale i postih trestných činů a udržování veřejného pořádku, s právy a zájmy jedince spojenými s jeho soukromým životem.

Přestože je možné získat informace o právních předpisech týkajících se osobních údajů v již existujících zdrojích – v systémech právních informací (např. ASPI, JUSTIS) i na internetu, zpracovali autoři publikace přehled právních předpisů upravujících zpracování osobních údajů, který můžeme nalézt pod názvem Vybrané právní před-

pisí upravující zpracování osobních dat na s. 113–116 příručky. Jde jak o obecné předpisy, tak o speciální zákony.

Poznámka závěrem: V současnosti v souladu se zněním zákona č. 101/2000 Sb., kdy neexistují žádné metodické pokyny věnované textu zákona, ale i jednání subjektů spadajících pod působnost tohoto zákona, je příručka autorů Pavla Matese a Karla Neuwirta jistě vhodným prostředkem pro všechny subjekty pracující s osobními údaji v rámci České republiky. Naleznou v ní odpovědi na většinu běžných i speciálních situací a pokyny pro postupy v období od 1. prosince 2000.

Vincenc Streit